

ASUTUSESISESEKS KASUTAMISEKS

Märge 16.03.2020

Kehtib kuni vastuvõtmiseks esitamiseni

Alus: AvTS § 35 lg 2 p 1

Teabevaldaja: Siseministerium

Vabariigi Valitsuse korralduse „Kaitseliidu kaasamine avaliku korra kaitsesse eriolukorra ajal“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Vabariigi Valitsuse korraldus „Kaitseliidu kaasamine avaliku korra kaitsesse eriolukorra ajal“ (edaspidi *eelnõu*) kehtestatakse korrakaitseseaduse (edaspidi *KorS*) § 16¹ lõike 2 alusel ja tulenevalt Vabariigi Valitsuse 12. märtsi 2020. a korraldusega nr 76 „Eriolukorra väljakuulutamise Eesti Vabariigi haldusterritooriumil“ kehtestatud eriolukorrast ning Vabariigi Valitsuse 15. märtsi 2020. a korraldusest nr 78 „Riigipiiri ületamise ajutine piiramine COVID-19 haigust põhjustava koroonaviiruse leviku tõttu“.

Käesoleva korralduse eesmärk on kaasata Kaitseliidu tegevliikmeid ja Kaitseliidus sõjaväelise auastmega rahuaja ametikohal olevaid tegevväelast (edaspidi *Kaitseliidu liige*) riigipiiri või ajutise kontrolljoone ebaseadusliku ületamise ennetamise ja tõkestamise, sealhulgas Vabariigi Valitsuse 15. märtsi 2020. a korralduse nr 78 „Riigipiiri ületamise ajutine piiramine COVID-19 haigust põhjustava koroonaviiruse leviku tõttu“ täitmiseks.

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Siseministeriumi korrakaits- ja kriminaalpoliitika osakonna õigusnõunik Marju Aibast (612 5062; marju.aibast@siseministerium.ee).

2. Eelnõu eesmärk

KorS § 16¹ lõiked 1 ja 5 lubavad kaasata Kaitseliitu seaduses nimetatud ülesannete täitmiseks üksnes juhul, kui asjaomane asutus ei saa õigel ajal või üldse mitte seda ülesannet täita ja puuduvad muud vahendid ülesande täitmiseks. Siseminister teeb Vabariigi Valitsusele ettepaneku Kaitseliidu kaasamiseks, kuna Vabariigi Valitsuse kehtestatud eriolukorras piirikontrolli ajutisel taaskehtestamisel on vajalik täiendav isikkoosseis riigipiiri valvamiseks (määratud sulgemispunktides läbipääsu tõkestamine) ja läbipääsuks avatud piiripunktides režiimi ning avaliku korra tagamiseks. Piirikontrolli ajutine taaskehtestamine pikema aja jooksul nõuab suuremat isikkoosseisu, kui Politsei- ja Piirivalveametil on võimalik välja panna. Siseministeriumil ja tema valitsemisala asutustel ei ole võimalik töö ümberkorraldamisel katta kogu vajadust piirikontrolli- ja valve teostamiseks. Seoses eriolukorraga on juba eriolukorra töödese kaasatud vastavalt vajadusele ja võimalustele teised ametiasutused ning vabatahtlikud (nt abipolitseinikud).

Kaitseliidu liikmete kaasamiseks annab õiguse KorS § 16¹ lõige 2, mille kohaselt võib Kaitseväge ja Kaitseliitu avaliku korra tagamise eesmärgil kaasata muu hulgas riigipiiri või ajutise kontrolljoone ebaseadusliku ületamise ennetamine ja tõkestamine, sealhulgas riigipiiri ületamise ajutise piiramise või peatamise korral riigipiiri seaduse §-s 17 nimetatud juhul ning sisepiiril piirikontrolli ja riigipiiri valvamise kehtestamise korral riigipiiri seaduse §-s 11³ nimetatud juhul.

Vabariigi Valitsus on 15. märtsil 2020. a võtnud vastu korralduse nr 78 „Riigipiiri ületamise ajutine piiramine COVID-19 haigust põhjustava koroonaviiruse leviku tõttu“, millega piiras seoses COVID-19 haigust põhjustava koroonaviiruse pandeemilise levikuga maailmas, viiruse Eesti-sisese leviku tuvastamisega ja laienemise suure tõenäosusega ja sellest tingitud massilise nakatumise ohuga ajutiselt Eestisse sisenemise eesmärgil välispiiri ületamist ja sisepiiril piirikontrolli ajutise taaskehtestamise korral sisepiiri ületamist.

Käesolev korralduse eelnõu antakse ülal nimetatud Vabariigi Valitsuse 15.03.2020 korralduse nr 78 täitmise toetamiseks. Vastavalt korra- ja kehteseaduse § 16¹ lõikele 4 nähakse kaasamise kestuseks ette 30 päeva.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

KorS § 16¹ lõige 6 sätestab, mis informatsioon tuleb Vabariigi Valitsuse korralduses välja tuua. Lähtuvalt sellest on koostatud ka eelnõu.

Eelnõu punktiga 1 sätestatakse, et kokkuleppel Kaitseministeeriumi ja Kaitseliiduga ja Vabariigi Presidendi nõusolekul kaastakse ühes ööpäevas kuni 150 Kaitseliidu liiget 30 päevaks. Vabariigi Valitsuse kehtestatud piirarv näitab, et korraga ei või samaaegselt olla teenistuskohustuste täitmisel rohkem Kaitseliidu liikmeid kui 150. Selle piirarvuga tuleb arvestada ka isikute vahetamisel. Kaitseliidu liikmete kaasamise eesmärk on riigi julgeoleku huvides rahva tervist ohustada võiva olukorra ennetamiseks või lahendamiseks ajutiselt piirata riigipiiri ületamist või see peatada. Kuna Kaitseliidu liikmete (välja arvatud tegevväelased) osalemine kaasamisel Kaitseliidu koosseisus on vabatahtlik võib kaasamisega seotud olla rohkem kui 150 Kaitseliidu tegevliiget.

KorS § 16² lõige 5 annab Kaitseliidu tegevliikmele õiguse ülesande täitmisel, mille täitmisesse ta kaasatud on, kohaldada vahetut sundi KorS-is sätestatud alustel ja korras. **Eelnõu punktis 3** tuuakse nimetatud õigus õigusselguse tagamiseks uuesti välja. Kaitseliidu liikmetele teeb Politsei- ja Piirivalveamet instruktaaži ja lühikese koolituse ning koostatakse sunni rakendamise juhiseid, arvestades Politsei- ja Piirivalveameti õigusi. Kaitseliidu liikmel on ülesande täitmise kaasamisel õigus kohaldada vahetut sundi (füüsilise jõu, erivahendi või relva kasutamine) vaid KorS-i 5. peatükis ettenähtud alustel ja korras. Neil on õigus kohaldada sundi ja valida sunni rakendamise vahend lähtudes konkreetsest ohust ja selle ulatusest, proportsionaalsuse põhimõtetest, vaid situatsioonides kui ohuolukorda ei ole võimalik muul moel lahendada või korrariikumist ei ole võimalik peatada muu vahendiga. Vahetu sunni kohaldajana on Kaitseliidu liikmel sarnaselt politseiametnikule õigus hinnata olukorda iseseisvalt ja võtta vastu otsus olemasoleva info põhjal, arvestades sellega, et ta vastutab reeglite eiramisel seaduses sätestatud korras (nt võimuliialdus).

Kaasatud Kaitseliidu liige peab järgima sunni kohaldamisel proportsionaalsuse põhimõtet ehk arvestama sellega, et kohaldatav meede on vajalik, sobiv ja mõõdukas. Tal on kohustus kasutada sunni rakendamisel vähimat vajalikku jõudu ja vahendit ning vaid nii kaua kui on saavutatud soovitud eesmärk (nt korrariikumine on lõpetatud). Vigastuse korral tuleb anda või tagada vigastatule esmaabi.

Samuti peab kaasatud Kaitseliidu liige kordama enne vahetu sunni kohaldamist politseiametniku korraldust, ohuolukorra lõpetamise või korrariikumise lõpetamiseks ja hoiatama isikut, kelle suhtes ta kavatseb vahetut sundi kohaldada. Hoiatamisest võib loobuda,

kui hoiatamine ei ole juhtumi asjaoludest tulenevalt võimalik ja ohus on elu. Kinnipidamine ja vahetu sunni rakendamine tuleb seaduses sätestatud korras protokollida.

Eelnõu punktiga 3 kehtestatakse territoorium, kus Kaitseliit oma ülesandeid täidavad. Kuna eriolukord kehtib Eestis tervikuna, nähakse ette, et ka Kaitseliidu liikmed kaasatakse Politsei- ja Piirivalveameti nelja prefektuuri (Ida, Lõuna, Lääne ja Põhja) tööpiirkonnas.

Eelnõu punktiga 4 sätestatakse ametiisikud, kellele ülesande täitmisel osalevad Kaitseliidu tegevliikmed allutatakse. Kaitseliidu liikmed alluvad vastavalt Politsei- ja Piirivalveameti prefektuuri tööpiirkondadest lähtuvalt politsei prefektuuri prefektile.

KorS § 16¹ lõike 6 punkti 6 alusel võib Vabariigi Valitsuse korralduses märkida vajaduse korral muud tingimused. **Eelnõu punkti 5** kohaselt võib Kaitseliit punktis 1 ja 2 nimetatud ülesande täitmise eest maksta Kaitseliidu koosseisus kaasatud tegevliikmele tema kirjaliku taotluse alusel ja struktuuriüksuse juhi nõusolekul tööandja antud tasustamata puhkuse päevade eest hüvitist kuni 30 kalendripäeva ulatuses Kaitseliidu seaduse § 57 lõigetes 4 ja 5 sätestatud suuruses ja korras. Eelnõuga luuakse alused Kaitseliidu tegevliikmetele hüvitise maksmiseks Kaitseliidu poolt, kui tööandja on isikule võimaldanud tasustamata puhkuse eelnõus sätestatud perioodil. Kaitseliidus sõjaväelise auastmega ametikohal olev tegevväelane saab palka ja talle tegevliikmele ettenähtud hüvitust ei maksta.

Kaitseliidu tegevliikmed kannavad ülesande täitmisel Kaitseväge vormiriietust koos ohutusvestiga, millel on hästi nähtav tähistus „KORRAKAITSE”. Ülesannete täitmiseks kasutatav Kaitseliidu sõiduk peab olema tähistatud sildi või kleebisega „KORRAKAITSE”. Vastavalt siseministri 11.01.2016. a määruse nr 3 „Avaliku korra kaitstes osaleva kaitsevaelase ja Kaitseliidu tegevliikme ohutusvesti ning kasutatava Kaitseväge ja Kaitseliidu sõiduki tähistuse kirjeldus, kasutamise nõuded ning vormiriietuse ja ohutusvesti kandmise ja sõiduki tähistamise erandid“ §-le 3, võib eelnõu punktis 5 nimetatud isik vabastada kirjaliku korraldusega ülesande täitmisel osaleva Kaitseliidu tegevliikme vormiriietuse ja ohutusvesti kandmise kohustusest ning luua sõiduki tähistamisel erandeid, kui see on vajalik kaasatud isiku ohutuse tagamiseks.

Eelnõu punkti 6 kohaselt jõustub korraldus Kaitseliidu kaasamisest Vabariigi Valitsuse 15. märtsi 2020. a korraldusega nr 78 „Riigipiiri ületamise ajutine piiramine COVID-19 haigust põhjustava koroonaviiruse leviku tõttu“ samaaegselt ehk 17. märtsil 2020. a.

Eelnõu punkti 7 kohaselt võib kaasata Kaitseliidu liikmeid korraldus jõustumisest 30 päeva jooksul ehk kuni 15. aprillini 2020 (kaasaarvatud). Samas on Siseministeriumil püsiv kohustus hinnata kaasamise vajadust ja kui Vabariigi Valitsuse 15. märtsi 2020. a korraldusest nr 78 „Riigipiiri ületamise ajutine piiramine COVID-19 haigust põhjustava koroonaviiruse leviku tõttu“ tulenev vajadus lõppeb, tuleb lõpetada ka kaasamine.

4. Korralduse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja korralduse rakendamise eeldatavad tulud

Kaitseliidu avaliku korra kaitsele eriolukorra ajal kaasamisega seotud Kaitseliidu kulu kaetakse Vabariigi Valitsuse reservist Siseministeriumi ettepanekul.

Korralduse rakendamisega ei kaasne tulu.

5. Eelnõu koostamine

Vastavalt KorS § 16¹ lõigetele 2 ja 3 on korralduse eelnõu ja seletuskiri Kaitseliidu kaasamiseks esitatud nõusoleku saamiseks Vabariigi Presidendile ja kaitseministrile koostamiseks.